

Svastika

"Salamlama", "uğur, rifah, firavanlıq arzulamaq" mənasını verən svastika simvolu başları ayılmış xaçlardan ibarətdir.

Qədim və geniş yayılmış svastika qrafik simvolu dünyanın bir çox xalqlarının tarixini, etnoqrafiyasını, mədəniyyətini səciyyələndirən məişət əşyalarında, geyimlərdə, sikkələrdə, silahlarda, bayraq və gerblərdə, dini ocaqların və evlərin tərtibatında öz əksini tapmışdır.

1.

Svastikanın bir çox mənaları var. Qədim xalqlarda o hərəkət, həyat, günəş, əmin-amanlıq simvolu olub, fəlsəfi məhfumları rəmzləşdirib.

"Svastika" sözü hind mənşəlidir. Onun simvol olaraq tarixi qədimdir.

Onun mənası ilə bağlı müxtəlif fərziyyələr var. Müəlliflər svastikanı axar su, hava, alov, od, qadın cinsi, iki cinsin birləşməsi, ay, dünyanın dörd tərəfi ilə əlaqələndirirlər. Hərəkət edən günəş isə ən çox yayılan izah variantlarındandır.

Hindistan abidələrində svastika günəşi simvollaşdırır. Çində də svastika VII əsrdə günəş mənasını verən heroqlif kimi qəbul olunub.

Bunlara baxmayaraq, svastika təkcə günəşin deyil, həm də torpağın məhsuldarlığının rəmzi kimi qəbul olunur. Bu zaman svastika dörd əsas ünsürü (su, od, torpaq, hava), həmçinin ilin fəsilərini bildirir.

Qafqazda svastika təsvirlərinin yaranması eramuzdan əvvəl II-I minilliklərə təsadüf edir. Bu simvol ornamentlərdə, əzəmətli abidələrdə, ev əşyalarının üzərində görmək mümkündür.

2.

3.

1. İpək tikmə. 132x130. XVIII əsr. Azərbaycan.
2. İpək tikmə. 75x69. XVII əsr. Azərbaycan.
3. İpək tikmə. 113x61. XVIII əsr. Azərbaycan.

4.

5.

9.

10.

11.

6.

7.

8.

12.

13.

14.

Müasir dövrümüzdə qədər gəlib çıxan və çox istifadə edilən bu simbolun Şərqi Asiya və türk xalqları üzərində də olması maraqlıdır. Klassik fars və Hindistan xalqlarında bu motivə çox də yer verilmir. Anadoluda svastika motivlərinin ilk nümunələrini Rüstəm Paşa məscidində divara vurulan mozaik qışlarda görmək olar. Bu cür stilizə olunmuş svastika motivlərinə daha sonralar Qafqazda (Azərbaycanda) toxunmuş ipək tikmələr üzərində rast gəlinir.

Rüstəm Paşa məscidi 1561-1563-cü illərdə

inşə edilmişdir. Məhz bu tarixi mərhələdən sonra Səfəvilər dövründə inkişaf edən xalçaçılıq və tikmə sənətində də svastika elementi geniş istifadə edilmişdir.

Qafqazda və şimal-qərbi İranda türk tayfaları tərəfindən toxunmuş ipək tikmələr daha sonrakı dövrdə toxunan xalçalarda da bu motivin istifadə olunmasına təkan vermişdir.

XIX əsrdə svastikanın "hərşəng" (fars dilindən tərcümədə "xərçəng", deməkdir) adlanan forması Qazax-Borçalı ərazisində toxunan və

"Svastika", "Ulduzlu Qazax" adlanan xalçalarda özünü büruzə vermişdir. Bu hərşəng formalı svastikalara həmçinin "Qaraqaşlı" adlı xalçalarda, Qubada və Abşeronda toxunan müxtəlif xalçaların bədii tərtibatında rast gəlmək olar.

Qazax-Borçalı ərazisində toxunan "Svastika" adlı xalçaların bədii tərtibatının əsasını daha çox Anadolu kilimləri ilə əlaqələndirirlər. Lakin, ümumilikdə Qafqazda və Azərbaycanda istər "Svastika", istərsə də "Ulduzlu Qazax" xalçalarının sumax variantı yoxdur.

4. Xalça. Yun. Xovlu. 165x114. XVIII əsr. Azərbaycan.
5. Xalça. Yun. Xovlu. 205x130. XIX əsr. Azərbaycan.
6. Xalça. Yun. Xovlu. 228x124. XVIII əsr. Azərbaycan.
7. Xalça. Yun. Xovlu. 520x247. XVIII əsr. Azərbaycan.
8. Xalça. Yun. Xovlu. 206x153. XVIII əsr. Azərbaycan.
9. Xalça. Yun. Xovlu. 217x147. XVIII əsr. Azərbaycan.
10. Xalça. Yun. Xovlu. 201x124. XVIII əsr. Azərbaycan.
11. Xalça. Yun. Xovlu. 327x136. XIX əsr. Azərbaycan.
12. Xalça. Yun. Xovlu. 213x159. XVIII əsr. Azərbaycan.
13. Xalça. Yun. Xovlu. 235x168. XVIII əsr. Azərbaycan.
14. Xalça. Yun. Xovlu. 180x125. XIX əsr. Azərbaycan.